GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 22262
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22262 (אקסטרניים, בית שני)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה פרק אחד ובו ארבע שאלות.
ענה על שתי שאלות.
מן השאלות שתבחר לענות עליהן, חובה לבחור לפחות שאלה אחת שיש בה מקור.
(2 × 50) סך הכול — 100 נקודות.
שים לב: תלמיד שאושר לו מבחן מותאם אינו חייב לבחור בשאלה שיש בה מקור.
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. המלצה לחלוקת זמן: כ־40 דקות לכל שאלה.
כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

תשובות סופיות

בית שני — מעם מקדש לעם הספר

שאלה 1

א. הבדל אחד: בשלטון העקיף השליט הוא שליט מקומי מבני הארץ (מלך חסות, כגון הורדוס), ובשלטון הישיר השליט הוא נציב רומאי שמינה הקיסר (מקובל גם: בעקיף – השליט מכהן לתקופה לא מוגדרת, בישיר – הנציב ממונה לתקופה מוגדרת; בעקיף – השליט מגייס ומחזיק צבא משלו, בישיר – כוח עזר רומאי מוצב בפרובינקיה). כיצד השלטון העקיף שירת את רומא: הטלת ניהול המדינה וגביית המיסים על השליט המקומי חסכה לרומא כוח אדם וכסף; שליט מקומי שמכיר את האוכלוסייה הפחית חיכוכים ישירים בינה ובין רומא; האוטונומיה החלקית קנתה את אהדת הנתינים ומנעה מרד, והשליט – שמעמדו תלוי ברומא – נשאר נאמן לה. (מקובל גם הסבר לשלטון הישיר: נאמנות מוחלטת של פקיד רומאי ללא אינטרסים מקומיים מנוגדים; הפצת התרבות הרומית; קידום וטובות הנאה לאצילים רומאים.)

ב. הטענה העיקרית: הורדוס הנהיג משטר עריצות וטרור, היה בלתי ראוי להיות מלך והביא על העם אסון כבד – "שקנה לו את התכונות הגרועות בתכלית אשר בכל אחד משלטונות העריצות וצירף אותן יחד"; "לא סופר מעולם על פורענות כזו שבאה עליו דוגמת הרעה שהמיט הורדוס על העם". שתי עובדות מן הקטע: רצח רבים, גם ממשפחות מכובדות – "רבים הם [היהודים] שמתו במיתות שמעולם לא סופר עליהן", "כשהרג בני טובים"; גזל את רכושם של היהודים ורושש את העם במיסים – "שדד את רכושם", "דן בשדידת נכסיהם", "הטלת מיסים שהיה מטיל על כל אדם מדי שנה" (מקובל גם: העדיף את הערים הנוכריות – "לא חדל מלקשט את הערים, הנמצאות מסביב והמיושבות נוכרים"). עמדה אחרת: הורדוס היה שליט חדשן ובונה שהיטיב עם העם היהודי וניהל את הממלכה בהצלחה. עובדות: שיפוץ והרחבת בית המקדש והר הבית; פיתוח הארץ והכלכלה – בניית קיסריה ונמלה, ערים ומבצרים; הפחתת מיסים וייבוא תבואה בזמן רעב (מקובל גם: שמירה על מעמדה האוטונומי של יהודה; הגנה על זכויות יהודי התפוצות בזכות קשריו עם רומא).

שאלה 2

א. שלושה גורמים: (1) העריצות של הנציבים ופגיעתם בדת – שחיתות, עושק ותקריות פרובוקטיביות (פילטוס הכניס לירושלים סמלי צבא עם דמות הקיסר ולקח כספים מאוצר המקדש לבניית אמת מים; פלורוס לקח 17 כיכר מאוצר המקדש), שעוררו זעם ותחושה שהשלטון פוגע במקודש; (2) המתח והעוינות בין היהודים לנוכרים (המהומות בקיסריה בשנת 66 לספירה) והעדפת הנוכרים על ידי הנציבים; (3) התעצמות האמונה המשיחית וצמיחת קבוצות הקנאים, שקראו למאבק מזוין בשלטון רומא. (מקובל גם: נטל המיסים הכבד והקיטוב החברתי והכלכלי; היעדר מנהיגות יציבה – שחיתות במוסד הכהונה הגדולה ושיתוף הפעולה של הכוהנים הגדולים עם רומא; המתח בין חיילים רומאים ליהודים; הפגיעה במעמד ירושלים והמקדש.)

ב. כלכלי: הרס יישובים רבים, שדות ויערות והשחתת היבול; הפקעת קרקעות ומכירתן לאזרחים רומאים; הטלת "מס היהודים" (שתי דרכמות לשנה למקדש יופיטר ברומא). דמוגרפי: אבדות כבדות בנפש – חלק ניכר מן האוכלוסייה היהודית בארץ (לפי הערכות כרבע) נהרג; שבויים רבים נמכרו לעבדות ונלקחו לרומא; ערים התרוקנו מיהודים ונוכרים התיישבו בהן (כגון קיסריה). דתי: חורבן בית המקדש (70 לספירה) – ביטול עבודת הקודש (קורבנות, עלייה לרגל), אובדן מעמדה של ירושלים כמרכז לאומי־דתי, התמוטטות הסנהדרין הישנה והכהונה; אווירה של ייאוש ואבל. שתי תוצאות שסיכנו את המשך הקיום: חורבן המקדש – העם נשאר בלי מרכז דתי־לאומי ובלי הנהגה, ונפגעה היכולת לקיים חלק מן המצוות; האבדות בנפש והמצב הכלכלי הקשה – התמעטות האוכלוסייה וערעור בסיס הקיום (מקובל גם: התמוטטות מוסדות ההנהגה יצרה חלל מנהיגותי בשעת משבר).

שאלה 3

א. תפקידים: מקום תפילה בציבור; מקום לקריאה בתורה וללימוד תורה בצוותא; מקום התכנסות של הקהילה – מרכז לחיי הקהילה, לפעילויות ולאירועים חברתיים (סעודות מצווה, מושב בית הדין, אכסניה לעוברי אורח). כיצד סייע: בית הכנסת הפך למוקד דתי וחברתי חלופי לבית המקדש – מסגרת קהילתית שמאחדת ומלכדת את העם בכל מקום; התפילה והלימוד בו שימשו תחליף לעבודת הקורבנות במקדש, וכך אפשר להמשיך לעבוד את ה' גם בלי מקדש.

ב. (1) היתר תקיעה בשופר בראש השנה שחל בשבת ביבנה (במקום שיש בו בית דין) – חיזוק מעמדה של יבנה כמרכז ההנהגה, ופתרון לקיום מצוות תקיעת שופר בלי מקדש. (2) נטילת לולב בכל מקום במשך כל שבעת ימי חג הסוכות (כפי שנהגו במקדש) – "זכר למקדש", עיצוב חיים יהודיים מלאים בהיעדר מקדש. (3) קידוש החודש ועיבור השנה בידי בית הדין ביבנה – קביעת לוח שנה ומועדים אחיד לכל העם היהודי בכל מקום, וחיזוק מעמד המרכז ביבנה. (מקובל גם: קביעת נוסח קבוע לתפילת שמונה עשרה – נוסח אחיד לכל העם; תפילה ותשובה ביום הכיפורים במקום הקורבנות – אפשר לכפר על חטאים בלי מקדש; ליל הסדר – מצה ומרור במקום קורבן הפסח; תקנת הגר – גיור בלי קורבן; ברכת כוהנים בבית הכנסת בלי נעליים – שמירה על מנהג המקדש; ימי הצום להנצחת החורבן; איסור על מכירת קרקעות ובתים לנוכרים – חיזוק ההתיישבות היהודית בארץ.)

שאלה 4

א. שלוש דוגמאות מן הקטע: (1) גיבור בעל כוחות יוצאי דופן שמאמץ לב – "היה מקבל אבני בלסטרא [אבני קלע] באחת מארכובותיו [באחת מן הברכיים שלו] וזורקן והורג בהן כמה נפשות"; (2) נתפס כמי שנבחר משמיים להושיע את ישראל ולהביא גאולה – ר' עקיבא דרש עליו את הפסוק "דָּרַךְ כוֹכב מיעקב" והכריז "זהו מלך המשיח"; (3) דמות שנויה במחלוקת – ר' יוחנן בן תורתא חלק על ר' עקיבא: "יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד [המשיח] אינו בא". מאפיין שאינו בקטע: מנהיג צבאי ומדיני תקיף, שהשליט משמעת קפדנית על אנשיו – פקודותיו במכתבים שנמצאו במדבר יהודה מנוסחות בקיצור ובתקיפות וכוללות אזהרות ואיומים (מקובל גם: אישיות כריזמטית שסחפה רבים לצבא; מהיר לכעוס; מנהיג צבאי מוכשר; הקפיד על קיום אורח חיים יהודי – שבת, שמיטה, תרומות, ארבעת המינים).

ב. כלכלי: הרס יישובים רבים ביהודה; השלטון הרומי הפקיע קרקעות רבות; פגיעה בפרנסה של משפחות רבות בגלל האבדות בנפש והעבדות; הוטלו מיסים כבדים. דמוגרפי: אבדות רבות בנפש; רבים מתושבי יהודה נמכרו לעבדות; יהודה התרוקנה כמעט מתושביה היהודים ונוכרים התיישבו בה; חלק ניכר מן האוכלוסייה היהודית עבר לגליל. מדיני: ירושלים נבנתה מחדש כעיר אלילית בשם איליה קפיטולינה ונאסר על היהודים להיכנס אליה; שם הפרובינקיה שונה מיהודה לסוריה־פלשתינה; השלמה של היהודים עם החיים תחת שלטון זר. השפעת שתיים: הידלדלות האוכלוסייה – העם היהודי נהיה מיעוט בארץ, המרכזיות של ארץ־ישראל ירדה ועלה כוחו של המרכז בבבל; בתחום המדיני – ירושלים היהודית נהרסה והפכה לעיר אלילית, ושינוי שם הפרובינקיה החליש את הזיקה ההיסטורית בין היהודים לארץ (מקובל גם: המשבר הכלכלי ערער את בסיס הקיום, ויהודים רבים עזבו לבבל ולערב).

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history